

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. “Kan je niet beter een ander, meer modern woord gebruiken? Wie gebruikt tegenwoordig nog het woord ‘barmhartigheid?’” Dat was de eerste reactie van iemand in de taakgroep Vorming en Bezinning op het voorstel om dit kerkelijk seizoen voor het thema ‘Toonbeeld van barmhartigheid’ te kiezen.’

Dat schreef ik in mijn artikel in het kerkblad waarin ik het nieuwe jaarthema introduceerde, en ik was niet de enige die zo begon. Oud-collega Jan Eikelboom begon in hetzelfde nummer zijn column over barmhartigheid op dezelfde manier. ‘Barmhartigheid heeft een ouderwetse klank’, zo schreef hij. Het kan dan ook niet verbazen dat het begrip, maar daarmee ook de zaak op een zijspoor was geraakt. En dat mag toch best opmerkelijk genoemd worden, want praat je met mensen door over dit begrip, dan zal iedereen, nou laat ik niet overdrijven, maar dan zullen toch heel veel mensen zeggen dat barmhartigheid toch het hart/de kern van de joods-christelijke traditie vormt.

Ik zou het dan ook verontrustend willen noemen dat het begrip dan enerzijds op een zijspoor is geraakt, terwijl we anderzijds zeggen dat het met barmhartigheid om het hart van onze geloofstraditie gaat. En het mag helemaal verontrustend genoemd worden, als je ziet dat het woord ‘onbarmhartig’ een veel bekender woord is. Het kan niet anders of dat moet te maken hebben dat onbarmhartigheid iets is dat in onze samenleving veel vaker voorkomt.

Ik moet u dan ook zeggen dat ik dan ook uitermate blij ben dat paus Franciscus de barmhartigheid weer op de agenda heeft geplaatst. En meer dan dat: hij heeft het kerkelijk jaar van 2015-2016 zelfs tot het Heilig Jaar van de Barmhartigheid uitgeroepen.

De taakgroep meende dat het goed was om daarbij aan te sluiten. Kijkt u naar het programma, dan ziet u dat we in het komend seizoen op verschillende manieren met dit thema bezig zullen zijn. En wat we hopen, om niet te zeggen waar we vanuit gaan, is dat het niet alleen bij praten over barmhartigheid blijft, maar dat we het zelf ook zullen zijn, en dat het ook tot werken van barmhartigheid komt. Als het tot samenwerkingsverbanden met andere groepen/commissies kan komen, dan lijkt het toch vooral logisch dat het op dit punt tot samenwerking komt met diaconie, per locatie, maar ook Zuidwestbreed.

2. Praat je met mensen over dit begrip (‘barmhartigheid’) door, zoals ik in de afgelopen weken diverse malen heb gedaan, dan valt op dat barmhartigheid vooral gezien wordt als iets dat zich tussen mensen afspeelt, misschien is het beter om te zeggen: zich af zou moeten spelen. Kijk je echter naar in de Bijbel, dan zie je wat anders. Dan zie je namelijk dat het woord vooral gebruikt wordt als typering van God. Daarom ook koos ik als eerste lezing ook voor Exodus 34. Het is de eerste keer in de Bijbel dat het adjectief ‘barmhartig’ valt. Uitermate jammer vind ik het dan ook dat de NBV dit woord hier niet meer gebruikt, in plaats daarvan het woord ‘liefdevol’ gebruikt. Niet dat dat geen warme aanduiding is, maar jammer dat we er als geloofstraditie zo aan mee doen dat het woord ‘barmhartig’ op deze manier uit ons taalgebruik verdwijnt.

3. Wat me trof – gek eigenlijk, realiseerde ik me al snel, dat het mij eigenlijk nooit echt was opgevallen – dat het eerste woord, dat valt, als God getypeerd wordt, dat dat het woord ‘barmhartig’ is. Kijk je naar onze geloofstraditie, wat is dat het eerste woord dat van God gezegd wordt? Ik doel op de apostolische geloofsbelijdenis. Dan is dat het woord ‘almachtige’. Ik geloof in God de *almachtige* Vader.

Meer bijbels was het toch geweest, als men toendertijd – met die formule die zo vaak in de Bijbel voorkomt: ‘Barmhartig en genadig is de Heer, lankmoedig en rijk aan goedertierenheid en trouw’ – voor dat eerste woord uit die zinsnede gekozen had, en als de eerste zin van de apostolische geloofsbelijdenis had geluid: ‘Ik geloof in God, de *barmhartige* Vader’. Het zijn woorden die toch een heel ander beeld van God oproepen. Barmhartig, genadig, lankmoedig, rijk aan goedertierenheid.

Het is overigens nog niet eens zó makkelijk om haarfijn de verschillen tussen die begrippen aan te duiden. Ze liggen uitermate dicht tegen elkaar. Barmhartigheid en genade, lankmoedigheid en rijk aan goedertierenheid en trouw: variaties op hetzelfde thema zijn het: van een God die uitermate op mensen betrokken is, die het werk dat hij begonnen is, niet loslaat. Kijk, gemeente, wij mensen mogen het dan op een gegeven moment met mensen gehad hebben, helemaal als mensen zich tegen ons gekeerd hebben, maar zo is Hij niet. Hij is iemand die dan ontferming heeft, Hij is toch telkens weer die God die zich naar mensen toekeert. En dat betekent echt niet dat Hij echt alles maar goed vindt wat mensen doen, maar dat betekent – in tegenstelling tot wat onder ons nog wel wil voorkomen – bij hem nooit dat Hij zich definitief van mensen afkeert. Hoe problematisch de situatie ook kan zijn, Hij zal toch steeds zijn hand over zijn hart strijken.

Je kan natuurlijk op je strepen gaan staan, je kan menen volkomen in je recht te staan, maar wil je de relatie met iemand niet verbreken, dan zal jij je hand toch over je hart moeten strijken.

Kijk, het is in die sfeer dat het woord barmhartigheid hier valt. Het volk heeft een gouden stierkalf gemaakt, en je mag wel zeggen dat dat de woede van God heeft opgeroepen. En dan kan je natuurlijk wel boos blijven, en die boosheid ook tot het volk tot uitdrukking brengen, maar dan gebeurt er daarna ook niets meer. Wat er vervolgens gebeurt? Dan gaat Hij ondanks alles van het volk met hen toch verder. Dan is Hij dat volk barmhartig, genadig.

Kijk, gemeente, en dan op dit moment, in vers 6, als Hij zegt wie Hij is, dan kijken we God recht in zijn gezicht. Dan zie je hem in zijn hart. Mag je dat zo zeggen, als je dat zo van hem hoort?

Weet u wat ik bijzonder vind, dat is dat Hij zelf zegt. Het zijn niet anderen die dat zeggen, op grond waarvan je dan nog niet zeker weet of het wel klopt wat Hij zegt. Hier zegt Hij het van zichzelf, nadat hij het vlak daarvoor die barmhartigheid, die genade, heeft gedemonstreerd. Dus je kan niet zeggen dat Hij er zomaar wat uitflapt, en dat je dan maar moet afwachten of het ook klopt wat Hij zegt.

4. Gemeente, en het blijft op de berg niet bij deze keer. Steeds is dat van Hem te zien: die barmhartigheid, die genade, dat mededogen. En het is op basis daarvan dat je mag zeggen dat we hier God zien zoals Hij is.

Zou je de bijbelschrijvers vragen om te vertellen wie God is, dan zullen zij niet aarzelen om te vertellen dat dat zijn eigenschappen zijn; zijn barmhartigheid, zijn genade, zijn geduld en meedogen met mensen, in het bijzonder als zij hem met hun handelwijze teleurgesteld hebben.

Nogmaals, dan kan je op je strepen gaan staan, dan kan je het de ander betaald gaan zetten, maar je kunt ook barmhartigheid tonen, helemaal als mensen een beroep op je doen. Het woordje 'hart' in 'barmhartigheid' mag dan in het Hebreeuwse woord voor barmhartigheid niet voorkomen, maar het past daar om tal van redenen wel heel goed bij. Allereerst al, omdat je daardoor kan zeggen dat barmhartigheid het hart van God vormt, en daarnaast ook omdat het woord ons zelf bij het hart van God brengt, om niet te zeggen dat dat we hem daarmee in het hart kijken. En wat je dan ziet, dan zie je daar iemand tot wiens wezen het behoort om de hand over zijn hart te strijken. In hem hebben we namelijk van doen met iemand die niet anders kan doen dan zijn intense gevoel voor mensen uiten, tonen, zichtbaar maken.

5. Gemeente, startzondag is het vandaag, het leek me goed, het leek me juist om dan ook te starten als het over barmhartigheid gaat, om dan ook te beginnen bij wie het begin van de barmhartigheid ligt. Dat maakt ten slotte ook die uitspraak van Jezus duidelijk: 'Weest barmhartig zoals uw Vader barmhartig is' (Luc. 6,36). Kijk wat Jezus doet, is hernemen wat er in het Oude Testament van God gezegd wordt.

Houd voor ogen dat dat het allereerste is dat van God gezegd wordt, houd voor ogen dat dat de grondeigenschap van God is: barmhartigheid: iemand die niet anders kan dan zijn moederlijke gevoelens voor mensen tot uitdrukking brengen.

En wat Hij wil van ons? Dat is dat wij op precies dezelfde wijze als deze Vader barmhartig zijn.

Wat hij wil is dat de eigenschap die de grondeigenschap van zijn en onze Vader is, ook onze grondeigenschap zal zijn. U en ik mogen weten dat Hij, onze Vader, het al is.

Waar hij ons toe oproept, dat is die eigenschap ook bepalend is voor ons. Dat het wordt: Zo Vader, zo zoon.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Themazondag, 18 september 2016
Bosbeskapel, Den Haag-Zuidwest
ds. Nico Riemersma*